

ОТКАЗАНО

Уметност у доба пандемије (март–мај 2020)

Пролог

Ово што следи није документарна хронологија недогађања у области културе у времену ванредног стања у Србији од 15. марта до 6. маја 2020. године, већ само мој доживљај и одабир онога што сам запазила да ми недостаје када се на свакодневни живот спустила завеса вируса короне. Било је то одједном – као кад падне сечиво мачете за врат, као кад застане залогај у грлу чему следи гушење, као кад једно стопало остане на тлу, а друго лебди у неоствареном искораку након чега уследи пад на нос. Речју, наступио је затворски мрак, без затворских решетака и катанца. Завладала је виртуелна реалност виђана само у SF филмовима, наслуђена у Пекићевом *Беснилу*, Камијевој *Кући* и иним књигама. Кретање је дириговао невидљиви, смртоносни вирус корона. Најгоре је што непријатеља нисмо могли уочити голим оком, а кружио је упадајући у нос, очи, разарајући ружичаста плућа, растерујући све испред себе. Завладала је тишина...

Драма

Застрашујућа вест осванула је у недељу 15. марта – у Србији је због пандемије корона вируса проглашено ванредно стање. Никада нисам живела у ванредном стању и помно сам пратила нова прописана правила понашања од којих су ме онеспокојавале и наредбе забране окупљања и одржавања свих културних догађаја – оно што је било заказано морало је бити отказано. Одјекивали су као ударци маљем један за другим, у непрекидном низу: изложба за изложбом – ОТКАЗАНО, Новосадске музичке свечаности – ОТКАЗАНО, Стеријино позорје – ОТКАЗАНО, концерт Кемала Гекића – ОТКАЗАНО, Фестивал професионалних позоришта – ОТКАЗАНО, гостовање Њујорк сити балета са Београдског фестивала игре – ОТКАЗАНО, од 12. марта Новосадско позориште – Ујвидеки синхаз све представе и пробе – ОТКАЗАНО, Годишњи концерт Балетске школе – Нови Сад – ОТКАЗАНО, биоскопске представе ОТКАЗАНЕ... Живот је стао, само вирус короне убрзано осваја планету.

Ишчезли су, као трагови у песку које однесе плима, разговори и чаврљање уз чашу вина или чашицу ракије после отварања изложби у Савезу удружења ликовних уметника Војводине (СУЛУВ), Малом ликовном салону Културног центра Новог Сада, Галерији „Бел арт“ и другима, али ова три изложбена простора налазе се у једној улици, у низу, па се на тој штрафти увек осети комешање ликовњака и њихових пратилаца

критичара/новинара, постављају се изложбе наочиглед пролазника који неретко застану, неки и завире да питају када се отвара изложба, ко зна можда ће и доћи...

Музејски простори утихнули су у марту и априлу, завеса у позоришту се замрзнула, нити се спушта, нити диже. Сада се чује само звук маља – ОТКАЗАНО. Буџетске установе и њихови запослени финансијски опстојавају, независни уметници су на „белом хлебу“, њима су јавни догађаји/изложбе/наступања на сцени једини начин представљања стваралаштва – можда ће наићи нови галериста, можда ће се појавити колекционар који има њух за вредности, можда ће глумачки монолози чути онај који има њух Бобија Вилсона, можда ће неки продуцент понудити свирку за филм...

У једном тренутку маљ је остао у ваздуху – 16. марта отворена је прва изложба скулптура Драгане Којић у Малом ликовном салону једноставног назива „Скулптуре од керамике“. Ауторка ће је запамтити не само по томе што је њена премијерна, већ и што је отворена – без публике како налажу нова „корона правила“. Тог понедељка пре подне, првог радног дана ванредног стања у Србији, невидљива сила одвукла ме је међу Драганине изложене скулптуре. Обукла сам се као да идем на „право“ отварање. Нови одевни детаљи били су прописани маска и рукавице. Маска као маска, апотекарска, али рукавице – испод хрпе марама и шалова извукла сам бакине црне хеклане рукавице. Села сам на бицикл необично узбуђена што сам у „доба короне“ на улици, што идем на изложбу, што ћу бити у галеријском простору са уметницом на охо-хооо растојању, што сам васкрсла бакине свечане, црне хеклане рукавице. Уметницу сам затекла међу њеним делима, скулптурама изразито сведене форме. Добила сам каталог у коме о изложби Драгане Којић пише Данило Вуксановић „...Уметничко настојање оличено у камерној поставци у себи крије још једну реминисценцију. То су златни акценти на појединим радовима који нас тихо подсећају на чињеницу да је некада у катедралама све било позлаћено. Између нас и злата, остало је само време које једино можемо обухватити уметношћу. Баш како то чини Драгана Којић.“ Иако без публике у изложбеном простору, скулптуре је кроз стакло могао да види свако ко прође поред Малог ликовног салона.

Ова изложба била је прва и последња са реалним артефактима у реалном простору и реалном времену у ванредном стању које је у земљи трајало до 6. маја. После забране окупљања у затвореним просторима музеји и галерије отказали су групне посете, затим индивидуалне, вођења и друге програме, те су се окренули виртуелном представљању. У Галерији Матице српске која је припремала виртуелне шетње кроз своје колекције, најатрактивнији за публику је био „Уметнички изазов“ односно глобална акција „Између уметности и карантина“ у оквиру које је публика позвана да се у својим амбијентима фотографише као неки од ликова на уметничким делима и да га реинтерпретира на духовит/занимљив начин. Настала је својеврсна колекција која ће, можда, неком приликом бити и приказана. У Спомен-збирци Павла Бељанског такође су одабрали виртуелну/дигиталну форму активности, а приче о сликама из музејске колекције праћене су видео-клиповима са тумачењем на знаковном језику намењеним глувим и наглувим особама. Музеј Војводине је стално „пунио“ свој сајт, друштвене мреже, откључао је своје интерактивне мобилне апликације – Златни шлем, интерактивни стрип у проширеној реалности и мобилну апликацију за децу Muzejska e-Sveznalic@...

Све време ванредног стања у пандемији питала сам се од чега живе сликари, глумци, музичари? Сви они зависе од јавних наступа које осмишљавају, за које „гину“ не признајући то јавно, некада ни самима себи. Публика је њихов репер како би осетили колико су креативни, сјај ока посматрача/гледаоца јесте њихов мотив да наставе, или да одустану. Сходно овом размишљању, имала сам идеју да направим видео-серијал за *Корзо*, портал за урбану културу и баштину где би новосадски ликовни уметници причали о свом стваралаштву у времену пандемије. Била сам усамљена, упркос силним виртуелним шетњама. Недостајали су ми људи, разговор на улици, отварања изложби где смо се радовали новим сликама, представама, музичким бравурама, недостајале су ми расправе у којима смо ломили копља... Мислећи како да склопим серијал, време је пролазило. Стицајем звезданог неба прво сам (мејлом) идеју саопштила сликару Јаношу Тарку, питала сам га шта мисли о потенцијалном пројекту. Одмах је одговорио.

У међувремену, у жеку короне, Каћа Лазукић и ја биле смо на Зум едукацији *storytelling-a WeVideo* када се поново јавила мисао о „анкети“, што би рекла Маја Е. Мислила сам на троминутне филмиће на *Корзојорџијалу* у којима бисмо представили нпр. Данијела Бабића, Андреу Палашти, Јаноша Тарка, Алену Клаћик, Лазара Марковића, Милету Поштића, Даницу Бићанић... Поента је да сам курс прошла са ниском оценом за разлику од Каће, па сам је питала да ли би она монтирала материјал који бих набавила у разговорима са уметницима. Одговорила је потврдно. Одмах сам помислила на Тарка који ми је написао: „Енергију коју бих иначе потрошио на ситне свакодневне стресове градског живота усмерио сам ка креативном размишљању. Пуно сам писао, за то пре нисам имао времена, започео сам нови серијал малих слика, цртежа из којих су се изродиле нове идеје и концепти за мој будући рад.“ Мислећи на његов труд, зацртала сам задатак – радићемо мини видео-филмове за *Корзојорџијал*.

Март/април, корачам опустелом „галеријском штрафом“ на Булевару Михајла Пупина (некада Булевар маршала Тита), то је моја стална тура и тако пола века. Немам коме да махнем са улице, кроз галеријске излоге – нема Весне, Бебе, Маје, Данице на галерији, Горана... Купим две кугле сладоледа у „Цариграду“ и одох на Рибуљу пијацу. Маска је подно браде, чека да је активирам у затвореном простору неке продавнице. Ипак, иза стаклених уличних зидова галерија кувало се...

Галерија „Бел арт“ за време ванредног стања била је затворена за публику, али сем што је представљала своје програме у виртуелном свету, на друштвеним мрежама, одржавала је онлајн контакте о актуелним темама са колегама у свету, округле столове. Главне теме су се односиле на нове моделе функционисања галерија и антиципирања како ће галеријски свет изгледати у будућности, како бисмо се што боље припремили за промене које су неминовне. Зум платформа се показала врло једноставном и делотворном за комуницирање. Важан део активности била је припрема апликације за конкурс Креативне Европе и сарадње на Западном Балкану коју је иницирала Фондација Триаде из Темишвара са којом „Бел арт“ дуго сарађује, последњих година кроз пројекат Уметнички дијалози Нови Сад – Темишвар – сарадња на путу ка Европској престоници културе.

Власница Градске продајне галерија Марта Стражмештеров закључала је врата своје оазе тешког срца првог радног дана по проглашењу ванредног стања – „Осећала сам

се као да је дошао крај. То је први пут да Галерија није толико дуго радила. Чак и за време бомбардовања долазила сам сваки дан, долазили су купци, сликари. За ова два месеца долазила сам једанпут недељно да видим да ли нешто цури, да ли је струја у реду. Али све време била сам у контакту са сликарима, неки су сликали као никада раније. А кад се све вратило у нормалу, првог дана ушао је купац и рекао – дајте ми нешто весело, све слике ћу испремештати.”

У двомесечном ванредном стању многи уметници били су приморани да откажу изложбе за потенцијално нове термине. Већ тада су у Савезу удружења ликовних уметника Војводине конципирали пројекат који су назвали „Документ из изолације”. Изложба је отворена 20. маја, са радовима 82 уметника – чланова СУЛУВ-а, студената Новосадске академије уметности и троје гостију. Изложба „Документ из изолације” у Галерији СУЛУВ отворена је без уобичајених говора и пратећег коктела. Можда је то нови пут ка (раз)откривању савремене ликовне уметности? Председник СУЛУВ-а Горан Деспотовски сматра да јесте – „Отварање изложбе нису говор и коктел. У многим европским земљама ауторска изложба подразумева да је уметник у галерији сваког дана од поднева до пет по подне када разговара са посетиоцима. Ово је нови модел о коме треба да размислимо, јер су досадашњи модели отварања застарели и нису у остварењу дијалога који очекујемо.”

Расплет

Одмах по укидању ванредног стања подигла сам врат жељна миловања у виду нових термина претходно принудно отказаних манифестација. Стеријино позорје биће одржано од 27. августа до 3. септембра, Шекспир фестивал у Чортановцима почиње 21. августа, Палићки филмски фестивал резервисао је термин од 8. до 14. августа, Новосадске музичке свечаности (НОМУС) од 21. до 28. октобра, Њујорк сити балет наступа 7. октобра (карту чувам као да је од платине). А као летња киша грунула је изложба у Галерији Савеза удружења ликовних уметника Војводине „Документ из изолације” (20. мај – 5. јун 2020), после укидања ванредног стања у Србији.

Идемо, ако вирус корона не одлучи другачије!